

О.В. Костильов, О.А. Андерсон

ЗБІРНИК ЗАВДАНЬ

для державної підсумкової атестації
з біології

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*

9
клас

Київ
Центр навчально-методичної літератури
2013

ПЕРЕДМОВА

Контроль результатів пізнавальної діяльності учня – першочергове завдання Державної підсумкової атестації учнів 9 класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів освіти з курсу біології. Під час проведення атестації оцінюється рівень навчальних досягнень учня, ступінь сформованості в нього навичок та вмінь, уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати, оцінювати та робити висновки.

Збірник призначено для проведення письмової державної підсумкової атестації за курс основної школи з біології в загальноосвітніх навчальних закладах, ліцеях, гімназіях, колегіумах і загальноосвітніх навчальних закладах (класах, групах) з поглибленим вивченням біології. Державна підсумкова атестація з біології проводиться протягом 60 хвилин для учнів загальноосвітніх класів. Учні класів (груп) з поглибленим вивченням біології виконують атестаційну роботу протягом 90 хвилин.

Посібник містить 30 варіантів атестаційних робіт. Кожен варіант включає 29 завдань для загальноосвітніх класів (перша, друга, третя та четверта частини) і 31 завдання для класів з поглибленим вивченням біології (завдання № 30 і 31 – п'ята частина).

Кожен варіант розподілено на п'ять частин:

перша частина – 12 тестових завдань з однією правильною відповіддю із чотирьох запропонованих (2 завдання з біології рослин, 2 – з біології тварин і 8 – з біології людини);

друга частина – 10 тестових завдань з однією правильною відповіддю із чотирьох запропонованих різної складності (2 завдання з біології рослин, 2 – з біології тварин і 6 – з біології людини);

третьа частина – 3 тестові завдання з використанням графічних зображень з однією правильною відповіддю (по 1 завданню з біології рослин, тварин і людини), завдання з біології людини на встановлення відповідності та завдання на встановлення послідовності явищ, структур, подій;

четверта частина – 2 відкриті завдання з біології людини з розгорнутою відповіддю;

п'яту частину атестаційної роботи виконують тільки учні, які навчаються в класах (групах) з поглибленим вивченням біології. Вона складається з двох завдань: з них – 1 завдання на встановлення відповідності та 1 – відкрите питання з біології людини.

Завдання 28, 29 і 31 є відкритими, тому відповіді на них записують на аркушах із штампом навчального закладу.

Оцінювання всіх завдань атестаційної роботи здійснюється за рейтинговою шкалою, наведеною в таблиці 1.

Таблиця 1

№ завдання	Кількість балів за одне завдання	Загальна кількість балів за групу завдань
1–12	1	12
13–22	1,5	15
23–25	2	6
26	4	4
27	3	3
28, 29	10	20
30	4	4
31	20	20

Оцінювання завдань 26, 27, 28, 29, 30, 31 здійснюється за такими критеріями:

1) завдання 26 і 30 передбачають встановлення відповідностей. Правильне встановлення кожної із чотирьох відповідностей оцінюється в 1 бал, таким чином, за результатами відповідей на завдання 26 і 30 учень може отримати від 1 до 4 балів за кожне;

2) завдання 27 передбачає визначення послідовності подій, явищ, структур. У цьому завданні потрібно розташувати чотири елементи у правильній послідовності, відповідно до змісту завдання. Якщо учень правильно визначає всю послідовність, отримує 3 бали, якщо визначає послідовність трьох елементів, отримує 2 бали, якщо двох – 1 бал;

3) відповіді на завдання 28, 29 та 31 оцінюють за критеріями, наведеними в таблиці 2.

Таблиця 2

Група критеріїв	Бали за виконання завдань № 28, 29	Бали за виконання завдання № 31
Визначення основних понять	1	2
Послідовність, логічність викладення матеріалу	1	2
Наукова достовірність змісту викладеного матеріалу	4	8
Уміння аналізувати, порівнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, пояснювати, узагальнювати	3	6
Уміння робити висновки	1	2

Окремі відкриті завдання передбачають моделювання учнем певного біологічного процесу. У відповіді учень повинен відтворити послідовність подій, явищ відповідно до заданих умов завдання та спрогнозувати ймовірність їхніх результатів.

Порядок перерахунку отриманих учнем балів за виконання атестаційної роботи у 12-бальну шкалу наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Кількість балів, набраних учнями загальноосвітніх навчальних закладів	Кількість балів, набраних учнями, які поглиблено вивчали предмет	Оцінка за 12-бальною системою оцінювання навчальних досягнень учнів
1–5	1–7	1
6–10	8–14	2
11–15	15–21	3
16–20	22–28	4
21–25	29–35	5
26–30	36–42	6
31–35	43–49	7
36–40	50–56	8
41–45	57–63	9
46–50	64–70	10
51–55	71–77	11
56–60	78–84	12

Під час виконання роботи учні не можуть користуватися додатковою літературою (таблицями, посібниками тощо).

Відповіді на завдання першої, другої і третьої частин учні заносять до стандартизованого бланка, що наводиться в цьому посібнику. На завдання 1–25 – за допомогою позначки (X) під літерою, що відповідає правильній відповіді. Відповіді на завдання 26, 27 і 30 позначають в клітинках, що встановлюють правильну відповідність між термінами чи поняттями, наведеними в завданні, або послідовність явищ, подій тощо, наприклад:

	А	Б	В	Г	Д
1		×			
2	×				
3				×	
4					×

А	Б	В	Г
		×	

Бланк відповідей містить спеціально відведену частину для внесення змін у відповіді. Таке виправлення не веде до втрати балів. Якщо виправлення зроблено в основній частині бланка відповідей, то бали за таке завдання не нараховують.

ВАРІАНТ 1

Перша частина

1. Назвіть одноклітинну водорість, яка живе в прісній водоймі.
А фукус
Б ламінарія
В спірогіра
Г хламідомонада
2. Назвіть процес, під час якого рослина вбирає вуглекислий газ і виділяє кисень.
А фотосинтез
Б дихання
В транспірація
Г фототропізм
3. Назвіть речовину, з якої складається зовнішній шар черепашки (мушлі) молюсків.
А рогоподібна
Б вапняк
В перламутр
Г хітин
4. Укажіть тварину, пристосовану до полювання у воді.
А кріт звичайний
Б видра звичайна
В кінь Пржевальського
Г мартишка зелена
5. Назвіть відділ головного мозку, який забезпечує координацію рухів.
А довгастий мозок
Б мозочок
В середній мозок
Г проміжний мозок
6. Укажіть структуру організму людини, у якій утворюються клітини крові.
А червоний кістковий мозок
Б жовтий кістковий мозок
В хрящова тканина
Г окістя
7. Назвіть походження збудника туберкульозу.
А вірус
Б бактерія
В одноклітинна тварина
Г алерген
8. Укажіть елемент будови кістки, який забезпечує її ріст у товщину.
А міжклітинна речовина
Б жовтий кістковий мозок
В хрящова тканина
Г окістя
9. Назвіть кінцевий продукт енергетичного обміну.
А глюкоза
Б гліцерин
В амінокислота
Г вуглекислий газ

10. Назвіть залози, які своїми протоками відкриваються на поверхню шкіри.

- А сльозові
- Б потові
- В ендокринні
- Г травні

11. Укажіть фактор, який впливає на частоту дихання.

- А якісний склад їжі
- Б артеріальний тиск
- В інтенсивність реабсорбції
- Г вміст CO₂ у крові

12. Назвіть залозу, яка виробляє гормон росту.

- А гіпофіз
- Б епіфіз
- В гіпоталамус
- Г щитоподібна

Друга частина

13. Назвіть харчові продукти, які виготовляють завдяки життєдіяльності певних бактерій.

- А соняшникова олія
- Б квашені огірки
- В копчена риба
- Г пиво

14. Назвіть компонент покритонасінної рослини, не здатний укорінюватися.

- А листок
- Б квітка
- В пагін
- Г брунька

15. Назвіть представника типу Членистоногі, органом виділення якого є зелена залоза.

- А кліщ собачий
- Б жук колорадський
- В міль яблунева
- Г рак річковий

16. Укажіть особливість будови пінгвінів, яка відрізняє їх від інших видів птахів.

- А наявність перетинок між пальцями задніх кінцівок
- Б відсутність легених мішків
- В відсутність бічних борідок у пір'їн
- Г здатність пірнати у воду

17. Укажіть камеру серця, у яку надходить венозна кров судинами, що містять внутрішні кишенькові клапани.

- А праве передсердя
- Б правий шлуночок
- В ліве передсердя
- Г лівий шлуночок

18. Укажіть орган сечовидільної системи, запалення якого називають «цистит».

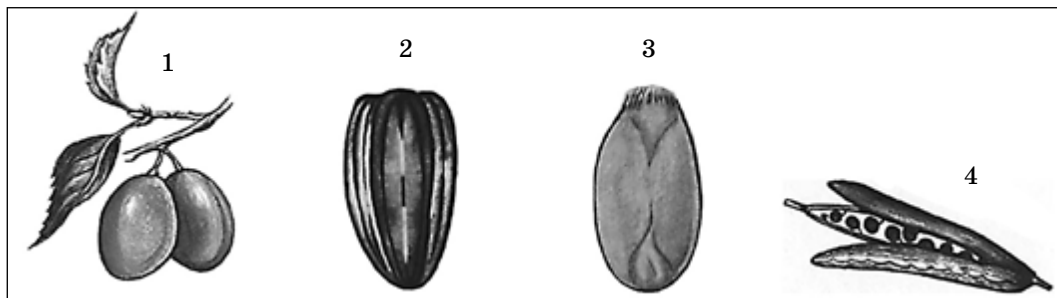
- А ниркова миска
- Б сечовий міхур
- В сечовід
- Г сечівник

19. Назвіть кістку в складі скелета вільних кінцівок, яка не поєднується суглобами із сусідніми кістками.
А променева
Б надколінок
В мала гомілкочка
Г таранна
20. Укажіть елемент будови ока, завдяки якому зображення потрапляє на сітківку в перевернутому вигляді.
А склисте тіло
Б рогівка
В кришталік
Г зіниця
21. Укажіть рису будови, що відрізняє артерії від вен.
А більш товстий шар непосмугованих м'язів
Б наявність у стінках посмугованих м'язів
В відсутність сполучнотканинної оболонки
Г наявність внутрішньої епітеліальної вистилки
22. Назвіть фізіологічний процес, під час якого діафрагма розтягується під тиском органів черевної порожнини.
А глибокий вдих
Б чхання
В спокійний видих
Г спокійний вдих

Третя частина

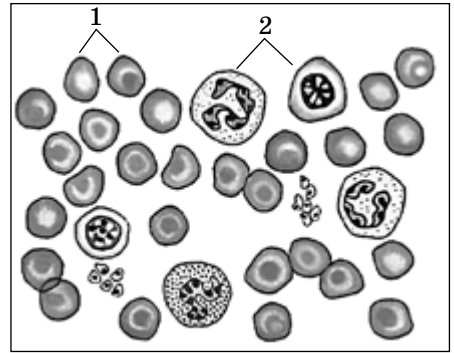
23. Проаналізуйте твердження щодо об'єктів, зображених на малюнку, і виберіть правильні: I – це плоди квіткових рослин; II – плоди, позначені цифрами 1, 2, 3, – однонасінні; III – усі плоди соковиті; IV – плід, позначений цифрою 4, називається «біб».

- А** тільки I
Б I і II
В I, II, III
Г I, II, IV
24. Проаналізуйте твердження стосовно тварини, зображеної на малюнку, і виберіть правильні: I – тварина пристосована до польоту; II – має трикамерне серце; III – зародок розвивається в яйці; IV – відсутні зуби.
- А** I і II
Б I і III
В I, III, IV
Г тільки I

25. Укажіть правильні твердження, які стосуються зображеної на малюнку структури організму людини: I – це будова кісткової тканини; II – це кров людини; III – цифрою 1 позначено еритроцити; IV – цифрою 2 позначено остеоцити.

- A** тільки I
B тільки II
B II і III
Г I і IV

26. Установіть відповідність між кісткою і різновидом з'єднання, яким вона приєднується до сусідньої.

1 лобова	A повне зрощення
2 кінцева фаланга пальця	B нерухоме
3 стегнова	B напіврухоме
4 грудина	Г одноосьовий суглоб
	Д багатоосьовий суглоб

27. Розмістіть елементи сенсорної системи рівноваги від першого до останнього згідно з послідовністю сприйняття ними положення тіла в просторі.

- A** мозок
B провідні шляхи
B рецепторні клітини
Г отоліти

Четверта частина

28. Порівняйте функціональну спеціалізацію півкуль головного мозку.
 29. Поясніть значення вивчення будови та функціонування організму людини для збереження здоров'я.

П'ята частина

30. Установіть відповідність між біологічно активними речовинами та їхніми властивостями.
1 ферменти	A переносять кисень
2 гормони	B різко пригнічують життєві процеси
3 вітаміни	B розщеплюють поживні речовини
4 отрути	Г прискорюють роботу ферментів
	Д регулюють життєві процеси
31. Оцініть ефективність заходів профілактики ВІЛ-інфекції за умови зростання кількості заражених.

ВАРІАНТ 2

Перша частина

1. Укажіть ділянку кореня, яка захищає зону росту.
А провідна зона
Б кореневий чохлак
В всисна зона
Г зона розтягування
2. Провідну систему листкової пластинки представлено
А жилками.
Б прилистками.
В черешком.
Г продихами.
3. Укажіть тварину, яка має замкнену кровоносну систему.
А павук-хрестовик
Б планарія молочно-біла
В дощовий черв'як
Г бджола медоносна
4. Укажіть клітини, які розташовані на щупальцях гідри прісноводної.
А шкірно-м'язові і статеві
Б шкірно-м'язові і жалкі
В жалкі і залозисті
Г залозисті і статеві
5. Назвіть сенсорну систему, рецептори якої реагують на різноманітні леткі хімічні речовини.
А нюхова
Б зорова
В слухова
Г смакова
6. Порожнина суглобової сумки заповнена
А рідиною.
Б кістковою тканиною.
В лімфою.
Г жировою тканиною.
7. Назвіть компоненти крові, що беруть участь у функціонуванні імунної системи.
А тромбоцити
Б лейкоцити
В еритроцити
Г мінеральні солі
8. Назвіть особливість нервової регуляції функцій організму, яка відрізняє її від гуморальної
А не потребує синапсів
Б здійснює незалежний вплив
В триває довше
Г відбувається миттєво
9. Назвіть клітину, яка утворюється виключно в статевих залозах жінки.
А остеоцит
Б лімфоцит
В яйцеклітина
Г сперматозоїд

10. Укажіть формені елементи крові, що мають ядро.
- А лейкоцити
  - Б еритроцити
  - В тромбоцити
  - Г остецити
11. Назвіть структуру, що вкриває поверхню легень зовні.
- А трахея
  - Б плевра
  - В діафрагма
  - Г черевний прес
12. Назвіть реакції, що виникають у центральній нервовій системі у відповідь на дію зовнішніх чи внутрішніх подразників і виражаються у вигляді задоволення чи незадоволення.
- А почуття
  - Б афекти
  - В емоції
  - Г мотивації

Друга частина

13. Назвіть рослину, яку розмножують виключно насінням.
- А картопля
  - Б пшениця
  - В яблуня
  - Г виноград
14. Листки на затінених гілках дерева містять у клітинах фотосинтезуючої тканини менше хлорофілу, ніж листки верхівкових гілок. Укажіть причину цього явища.
- А у верхніх листках інтенсивніше відбувається транспірація
  - Б верхні листки сильніше нагріваються
  - В нижнім листкам дістається менше світла
  - Г нижні листки гірше провітрюються
15. Назвіть характерну рису організації представників типу Круглі черви.
- А наявність кровоносної системи
  - Б наявність гідроскелета
  - В відсутність видільної системи
  - Г відсутність травної системи
16. Проаналізуйте твердження відносно рис організації комах і вкажіть правильні: I – серед них є суспільні види; II – розвиток комах буває з повним або неповним метаморфозом; III – серед комах є безкрилі.
- А I і II
  - Б II і III
  - В I і III
  - Г I, II, III
17. Укажіть правильний перелік функцій, які виконує шкіра.
- А рецепторна, регуляторна
  - Б захисна, рухова
  - В депо крові, синтез вітаміну D
  - Г видільна, травна

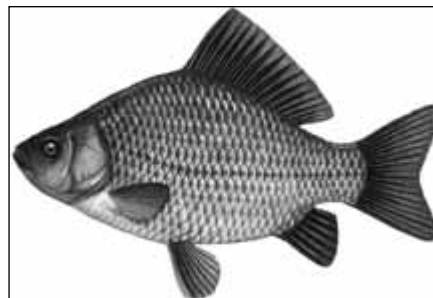
18. Назвіть причину розвитку базедової хвороби.
A гіперфункція щитоподібної залози
B гіперфункція гіпофіза
B гіпофункція підшлункової залози
Г гіпофункція надниркових залоз
19. Назвіть умову, за якої може здійснюватися травлення в шлунку.
A наявність хлоридної кислоти
B їжа, що надійшла в шлунок, повинна містити жири
B температура тіла не вища від 36°
Г їжа, що надійшла в шлунок, повинна бути емульгована
20. Укажіть речовину, що утворюється в капілярах легень у процесі газообміну.
A гідрогенкарбонат калію
B оксигемоглобін
B фібриноген
Г колаген
21. Назвіть процес, у результаті якого формується штучний імунітет.
A введення в кров інтерферону
B поява антитіл після захворювання
B всмоктування імунних тіл з молоком матері
Г профілактичне щеплення
22. Укажіть процес, який супроводжує статеве дозрівання у хлопчиків.
A зменшення секреції шкірних залоз
B дозрівання яйцеклітин
B ріст волосся на обличчі
Г збільшення молочних залоз

Третя частина

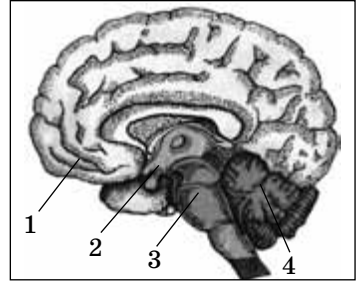
23. Проаналізуйте твердження щодо рослини, зображеної на малюнку, і виберіть правильні: I – ця рослина утворює кореневище; II – у цієї рослини тип суцвіття колос; III – ця рослина належить до класу Однодольні.
A I і II
B II і III
B I і III
Г тільки II

24. Проаналізуйте твердження щодо тварини, зображеної на малюнку, і виберіть правильні: I – належить до класу Кісткові риби; II – має плавальний міхур; III – має незамкнену кровоносну систему.
A I і II
B II і III
B I і III
Г тільки II

25. Проаналізуйте твердження про відділи головного мозку людини, зображені на малюнку, і вкажіть правильні: I – цифрою 1 позначено гіпофіз; II – цифрою 2 позначено проміжний мозок; III – цифрою 3 позначено середній мозок; IV – цифрою 4 позначено міст.

- А I і II
 Б II і III
 В I і IV
 Г III і IV

26. Встановіть відповідність між захворюванням та органом, у якому воно виникло.

1 пневмонія	А серце
2 цистит	Б кишечник
3 інфаркт	В легені
4 апендицит	Г сечовий міхур
	Д нирка

27. Визначте послідовність проходження нервового імпульсу при забезпеченні рефлексу.

- А доцентровий нейрон
 Б відцентровий нейрон
 В рецептор
 Г ділянка спинного мозку

Четверта частина

28. Опишіть серцевий цикл і поясніть біологічне значення діастолі.
 29. Поясніть причини та складіть план заходів запобігання порушенням слуху.

П'ята частина

30. Установіть відповідність між елементом психічної діяльності людини та його проявом.
1 мова	А процес пізнання дійсності шляхом формування припущень з використанням понять, суджень, висновків
2 мислення	Б здатність знайти спосіб вирішення проблеми, не послуговуючись логікою
3 уява	В вираження думки за допомогою звуків або письмових знаків
4 свідомість	Г психічний процес, що ґрунтується на власному досвіді, результатом якого є формування уявлень
	Д відтворення дійсності в думках, відображення її у знаннях з можливістю передачі іншим людям
31. Аналіз крові виявив у пацієнта підвищений вміст глюкози. Проаналізуйте можливі причини цього явища з точки зору функціонування ендокринної системи.

ВАРІАНТ 3

Перша частина

1. Укажіть орган, що утворюється в результаті розвитку квітки.
А брунька
Б листок
В плід
Г корінь
2. Назвіть рослину, вегетативне тіло якої представлене ланцюжком клітин однакової будови.
А спірогіра
Б вольвокс
В хламідомонада
Г ламінарія
3. Назвіть структуру, якою вкрита шкіра плазунів.
А пір'я
Б рогові луски
В волосся
Г кісткові луски
4. Назвіть тварин, легені яких оснащені повітряними мішками.
А земноводні
Б плазуни
В ссавці
Г птахи
5. Назвіть структуру, що утворюється між клітинами нервової системи під час передачі нервового імпульсу.
А клапан
Б отвір
В синапс
Г вічко
6. Назвіть кістку скелета, до якої за допомогою хрящів приєднується ребро.
А плечова
Б грудина
В лопатка
Г ключиця
7. Назвіть гормон, який виробляють надниркові залози.
А інсулін
Б глюкагон
В адреналін
Г мелатонін
8. Назвіть процес, який забезпечує припинення або послаблення певних реакцій організму у відповідь на дію подразників.
А концентрація
Б іррадіація
В гальмування
Г рефлекс
9. Укажіть причину фільтрації в клубочках нефронів.
А підвищений тиск крові в капілярах клубочків
Б знижений тиск крові в капілярах клубочків
В активний транспорт йонів
Г наявність отворів у стінках капілярів клубочків

10. Назвіть структуру ока, розташовану в передній частині склери.
А кришталик
Б рогівка
В райдужка
Г склисте тіло
11. Назвіть непарну структуру сечовидільної системи.
А ниркова миска
Б ворота нирки
В сечовід
Г сечівник
12. Назвіть відділ головного мозку, до складу якого входить мозолисте тіло.
А проміжний
Б передній
В середній
Г мозочок

Друга частина

13. Назвіть рослини, у яких квітка має складну оцвітину.
А тюльпан і часник
Б кукурудза і лілія
В картопля і яблуня
Г лілія і картопля
14. Укажіть характерну ознаку голонасінних рослин.
А розмноження відбувається за допомогою спор
Б насінини захищені сухими плодами
В насінини не захищені стінками плоду
Г трапляються трав'янисті рослини
15. Укажіть характерну рису молюсків, завдяки якій деякі види утворюють перлини.
А спосіб пересування через відсутність кінцівок
Б особлива будова органів виділення
В наявність перламутрового шару мушлі
Г наявність мантийної порожнини
16. Назвіть ряд ссавців, деякі представники яких мають редуковані очі.
А Комахоїдні
Б Рукокрилі
В Китоподібні
Г Парнокопитні
17. Назвіть порушення функції ендокринної системи, яке призводить до гігантизму.
А зниження функціонування надниркових залоз
Б надмірне функціонування гіпофіза
В надмірне функціонування епіфіза в дітей і підлітків
Г зниження функції щитоподібної залози
18. Назвіть захворювання дихальної системи, яке спричинене хвороботворною бактерією.
А бронхіальна астма
Б грип
В туберкульоз
Г рак легень

19. Назвіть причину утворення антитіл у крові.
А поява хвороботворних мікроорганізмів
Б отруєння чадним газом
В отруєння зіпсованими харчовими продуктами
Г реакція зсідання крові
20. Укажіть правильну характеристику руху крові судинами.
А кишенькові клапани є всередині великих вен і артерій
Б найнижча швидкість руху крові в капілярах
В загальний тонус судин при гіпертонії знижений
Г венами рухається тільки венозна кров
21. Назвіть захворювання шлунково-кишкового тракту бактеріального походження.
А дизентерія і цукровий діабет
Б холецистит і гастрит
В дифтерія і сальмонельоз
Г ботулізм і холера
22. Укажіть фактор, необхідний для сприйняття інформації з навколишнього середовища зоровою сенсорною системою.
А півколові канали
Б інтерферон
В родопсин
Г волоскові клітини

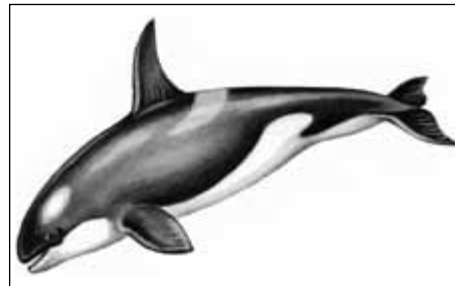
Третя частина

23. Проаналізуйте твердження щодо організму, зображеного на малюнку, і вкажіть правильні: I – розмножується спорами; II – живиться автотрофно; III – тіло складається з гіфів; IV – клітинні стінки містять муреїн.

- А** I і II
Б II і IV
В I і III
Г III і IV

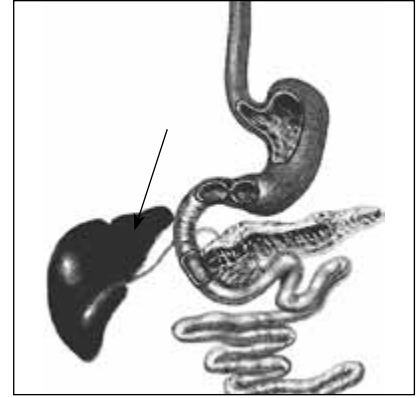
24. Проаналізуйте твердження щодо тварини, зображеної на малюнку, і вкажіть правильні: I – належить до класу Хрящові риби; II – дихання забезпечують зябра; III – дихання забезпечують легені; IV – вигодовує дитинчат молоком.

- А** I і II
Б II і IV
В I, II і IV
Г III і IV

25. Назвіть функції органа травної системи людини, позначеного стрілкою: I – утворення лімфи; II – вироблення факторів зсідання крові; III – утворення еритроцитів; IV – вироблення жовчі.

- А I і II
 Б II і IV
 В II і III
 Г I і IV

26. Установіть відповідність між органом і функціями, які він виконує.

1 середнє вухо	А розділяє грудну і черевну порожнини
2 нижня щелепа	Б підсилює звукові коливання
3 діафрагма	В утворює первинну сечу
4 надниркова залоза	Г утримує 16 зубів
	Д синтезує норадреналін

27. Визначте послідовність фаз сну, визначених на основі аналізу електроенцефалограм.

- А повільний сон
 Б пробудження
 В швидкий сон
 Г дрімота

Четверта частина

28. Поясніть взаємозв'язок між будовою та функціями статевих клітин людини.
 29. Поясніть причини виникнення та вкажіть профілактичні заходи запобігання захворюванню на цукровий діабет.

П'ята частина

30. Установіть відповідність відчуттів і рецепторів, що подають у головний мозок необхідну для цього інформацію.
1 температура повітря	А волоскові клітини кортієвого органа
2 колір	Б терморекцептори шкіри
3 запах	В колбочки сітківки
4 звук	Г рецептори нюху
	Д палички сітківки
31. Учні в класі обговорюють проблему перевтоми при навчанні. Які правила розумової діяльності ви можете запропонувати, щоб запобігти перевтомі?

ВАРІАНТ 4

Перша частина

1. Назвіть частину покритонасінної рослини, яка містить точку росту.
А листкова пластинка
Б маточка
В чашолисток
Г кінчик кореня
2. Назвіть органелу рослинної клітини, у якій накопичуються пігменти жовтого та червоного кольору.
А лейкопласт
Б хлоропласт
В вакуоля
Г хромопласт
3. Назвіть органели руху інфузорії-туфельки.
А щетинки
Б війки
В псевдоніжки
Г джгутики
4. Укажіть безхребетну тварину, що має замкнену кровоносну систему.
А рак річковий
Б хрущ травневий
В планарія молочно-біла
Г черв'як дощовий
5. Укажіть сенсорну систему, сприймаючий орган якої непарний.
А рівноваги
Б смакова
В зорова
Г слухова
6. Назвіть структури, з яких формується сіра речовина головного мозку.
А скупчення відростків нейронів
Б скупчення тіл нейронів
В нервові волокна
Г оболонки нервів
7. Назвіть процес, що відбувається в капсулах нефронів.
А плазмоліз
Б газообмін
В фільтрація
Г реабсорбція
8. Назвіть рецептори, відповідальні за формування температурної чутливості.
А теплові та холодкові
Б тільки теплові
В тільки холодкові
Г дотикові, теплові, холодкові
9. Назвіть структурний компонент яєчника, у якому дозріває яйцеклітина.
А сім'яник
Б матка
В маткова труба
Г фолікул

10. Назвіть речовину, яка в організмі людини синтезується в шкірі.
- А родопсин
  - Б гемоглобін
  - В вітамін D
  - Г інсулін
11. Назвіть речовини, які всмоктуються з просвіту тонкого кишечника в лімфатичні капіляри ворсинок.
- А жирні кислоти
  - Б моносахариди
  - В амінокислоти
  - Г полісахариди
12. Назвіть потреби людини, які визначають її поведінку як біосоціальної істоти.
- А харчові, кліматичні
  - Б біологічні, духовні
  - В біологічні, фізичні
  - Г хімічні, біологічні

Друга частина

13. Школярі досліджували за допомогою мікроскопа поздовжній зріз ніжки плодового тіла печериці. У полі зору мікроскопа помітили довгі ниткоподібні структури. Назвіть їх.
- А ситоподібні трубки
  - Б судини
  - В спорангії
  - Г гіфи
14. Назвіть культурну рослину, вирощування якої потребує занурення її нижньої частини у воду.
- А огірок
  - Б гречка
  - В бавовник
  - Г рис
15. Укажіть комаху, що має колючо-сисний ротовий апарат.
- А хрущ травневий
  - Б бджола медоносна
  - В муха хатня
  - Г комар звичайний
16. Укажіть тварину, яка не відкладає яєць.
- А качконіс австралійський
  - Б видра звичайна
  - В голуб сизий
  - Г крокодил нільський
17. Укажіть речовину, збільшення концентрації якої в крові активізує дихальний центр.
- А кисень
  - Б вуглекислий газ
  - В сечовина
  - Г вода

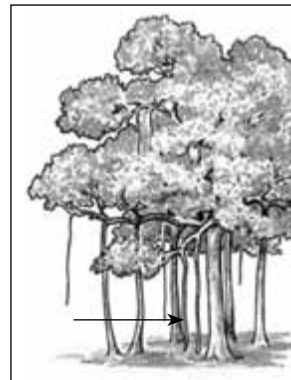
18. Виберіть найбільш повний перелік складових крові.
А еритроцити, лейкоцити і тромбоцити
Б плазма і формені елементи
В еритроцити і тромбоцити
Г плазма, лейкоцити і тромбоцити
19. Виберіть відмінність статевої функції людини від інших плацентарних ссавців.
А запліднення відбувається внаслідок злиття статевих клітин
Б характеризується розвитком плоду всередині матки й утворенням плаценти
В має фізіологічну основу – статевий інстинкт
Г контролюється свідомістю
20. Укажіть структуру, з якої вторинна сеча потрапляє до збирної трубочки.
А капілярний клубочок
Б капсула нефрону
В звивистий каналець
Г виносна артерія
21. Укажіть систему безумовних рефлексів, що є природженою програмою поведінки.
А навичка
Б звичка
В інстинкт
Г динамічний стереотип
22. Виберіть правильний перелік органів людини, які беруть участь у виділенні.
А шкіра, легені, нирки
Б шкіра, легені, серце
В легені, нирки, серце
Г нирки, легені, головний мозок.

Третя частина

23. Проаналізуйте твердження щодо цієї хребетної тварини: I – мешкає тільки в Австралії та на близьких до неї островах; II – відкладає яйця; III – вигодовує дитинчат молоком.
А I і II
Б II і III
В I і III
Г I, II, III

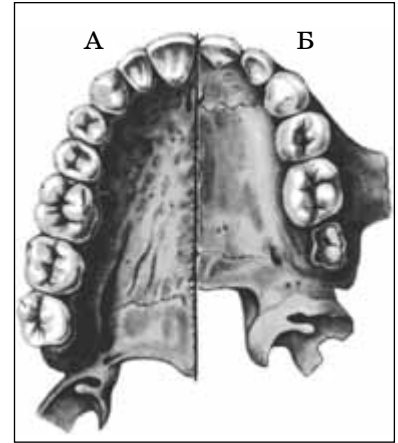

24. Проаналізуйте твердження щодо цієї рослини і вкажіть правильні: I – належить до спорових рослин; II – стрілка вказує на видозмінені корені; III – указані стрілкою органи надають рослині міцності.
А I і II
Б II і III
В I і III
Г I, II, III

25. Порівняйте малюнки А і Б та визначте правильні твердження стосовно них: I – на малюнку А зображені постійні зуби дорослої людини, на малюнку Б – молочні зуби дитини; II – на малюнку Б показано зуби, уражені карієсом; III – на обох малюнках зображено здорові зуби.

- А I і II
 Б II і III
 В I і III
 Г I, II, III

26. Установіть відповідність між типом темпераменту та його характеристикою.

1 сангвінічний	А сильний, нерівноважений, рухливий
2 меланхолічний	Б сильний, врівноважений, рухливий
3 холеричний	В сильний, врівноважений, інертний
4 флегматичний	Г слабкий, нерівноважений, інертний
	Д слабкий, врівноважений, рухливий

27. Визначте послідовність етапів засвоєння білкової їжі від моменту проковтування.

- А оброблення білка соком підшлункової залози
 Б транспортування амінокислот кров'ю до тканин організму
 В вплив на білок хлоридної кислоти
 Г всмоктування амінокислот ворсинками кишечника

Четверта частина

28. Опишіть велике коло кровообігу та розкрийте його біологічне значення.
 29. Проаналізуйте небезпеку захворювань, що передаються статевим шляхом, та вкажіть заходи запобігання їх виникненню.

П'ята частина

30. Установіть відповідність між рідиною людського організму та функцією, яку вона виконує.
1 лімфа	А розщеплює білки, жири і вуглеводи
2 підшлунковий сік	Б транспортує поживні речовини
3 жовч	В змочує та знезаражує їжу
4 слина	Г виводить з організму продукти розщеплення гемоглобіну
	Д забезпечує клітинний імунітет
31. Проаналізуйте вплив складових тютюнового диму на стан здоров'я курця та людини, яка постійно перебуває поряд з ним.

ВАРІАНТ 5

Перша частина

1. Назвіть трав'янисту рослину із сидячими листками.
А м'ята
Б чорнобривці
В кукурудза
Г огірок
2. Назвіть спосіб розмноження плауна булавоподібного.
А спорами або насінням
Б плодами
В насінням
Г спорами
3. Назвіть тип нервової системи ланцетника.
А дифузна
Б трубчаста
В розкидано-вузлова
Г вузлова
4. Укажіть структури організму, відсутні у земноводних.
А повіки
Б легені
В ребра
Г шкірні залози
5. Назвіть кількість хребців у грудному відділі хребта людини.
А 12
Б 7
В 5
Г 4
6. Назвіть захворювання органа дихальної системи.
А бронхіт
Б холецистит
В цистит
Г отит
7. Назвіть залозу внутрішньої секреції, яка контролює діяльність інших залоз.
А підшлункова
Б щитоподібна
В епіфіз
Г гіпофіз
8. Назвіть відділ головного мозку, який містить таламус (зорові горби).
А середній
Б проміжний
В довгастий
Г передній
9. Який елемент будови клітини контролює в ній всі життєві процеси?
А ядро
Б цитоплазма
В мітохондрія
Г клітинний центр

10. Назвіть ділянку сітківки, де міститься найбільше скупчення колбочок.
А кон'юнктива
Б жовта пляма
В сліпа пляма
Г поле зору
11. Назвіть структуру людського організму, яку зовні вкриває гіаліновий хрящ.
А внутрішня поверхня шлунка
Б зовнішня поверхня нігтя
В хребець
Г поверхня суглоба
12. Назвіть елемент будови серця, що протидіє поверненню крові, виштовхнутої в кола кровообігу під час скорочення.
А міокард
Б перикард
В півмісяцевий клапан
Г стулковий клапан

Друга частина

13. Після початку цвітіння на листках полуниць почали виникати світлі плями й смуги, унаслідок чого рослини перестали розвиватися. Це може свідчити про
А нерозпушений ґрунт на ділянці.
Б перезволоження ґрунту і повітря.
В нестачу мінеральних речовин у ґрунті.
Г нестачу органічних речовин у ґрунті.
14. Сукупність видів рослин, які постійно зростають на певній території, називається
А рослинне угруповання.
Б тип рослинності.
В флора.
Г фауна.
15. Назвіть паразитичного черв'яка, личинка якого мігрує всередині людського організму.
А аскарида людська
Б гострик
В сисун печінковий
Г цип'як бичачий
16. Назвіть тварин, органами дихання яких є зябра.
А хрущ, личинка комара
Б рак, личинка жаби
В павук, метелик
Г джміль, муха
17. Назвіть віковий період життя людини, під час якого з'являються перші постійні зуби.
А підлітковий період
Б раннє дитинство
В друге дитинство
Г перше дитинство
18. Який прояв особистості можна визначити як сукупність відносно постійних психологічних рис, що проявляються в різних сферах життя і діяльності?
А мотивації
Б здібності

В характер

Г воля

19. Назвіть фермент, у результаті дії якого в кишечнику утворюється гліцерол.
- А** амілаза
Б ліпаза
В пепсин
Г трипсин
20. Укажіть правильний перелік структур, у яких утворюються лейкоцити.
- А** червоний і жовтий кістковий мозок, лімфатичні вузли
Б лімфатичні вузли, надниркові залози, вилочкова залоза
В жовтий кістковий мозок, селезінка, щитоподібна залоза
Г червоний кістковий мозок, селезінка, лімфатичні вузли
21. Назвіть сенсорну систему, рецептори якої розташовані в напівколових каналах вестибулярного апарату.
- А** рівноваги
Б дотикова
В слухова
Г больова
22. Назвіть тип темпераменту, якому відповідає характеристика: сильний, врівноважений, інертний.
- А** меланхолічний
Б сангвінічний
В холеричний
Г флегматичний

Третя частина

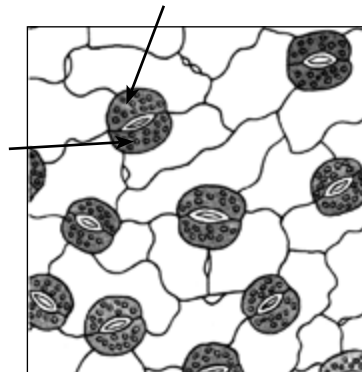
23. Проаналізуйте твердження, що стосуються цього зображення і вкажіть правильні: I – зображено продихові клітини; II – зображено сочевички; III – клітини, позначені стрілками, містять хлоропласти.

А I і II

Б II і III

В I і III

Г I, II, III

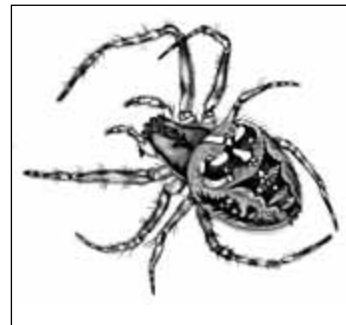
24. Укажіть характерні риси цієї тварини: I – зовнішній скелет; II – розвиток з повним метаморфозом; III – хижацький спосіб живлення; IV – замкнена кровоносна система.

А I і III

Б II і III

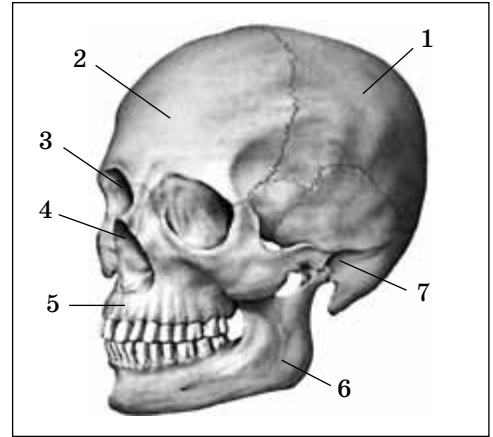
В II і IV

Г I і IV

25. Укажіть цифри, якими позначені непарні кістки черепа.

- А 1 і 2
- Б 1, 4, 5
- В 3, 5, 7
- Г 2 і 6

26. Установіть відповідність між вітаміном та його характеристикою.

1 С	А синтезується шкірою
2 А	Б підвищує імунітет
3 D	В синтезується мікроорганізмами кишечника
4 В ₆	Г бере участь у синтезі факторів зсідання крові
	Д забезпечує ріст кісток

27. Установіть послідовність елементів, починаючи з найнижчого рівня організації скелетного м'яза.

- А м'язове волокно
- Б скоротливий елемент
- В м'яз
- Г міофібрила

Четверта частина

28. Перелічіть тканини організму людини та зазначте їхні функції.

29. Поясніть причини виникнення короткозорості та складіть план заходів запобігання її розвитку.

П'ята частина

30. Установіть відповідність між гормонами та функціями, які вони виконують.

1 інсулін	А контролює формування клітинного імунітету
2 соматотропін	Б стимулює перетворення глюкози на глікоген
3 тироксин	В забезпечує ріст організму
4 адреналін	Г прискорює обмін речовин
	Д сприяє виживанню в стресових умовах

31. Укажіть розташування ретикулярної формації та лімбічної системи та поясніть їхню роль у формуванні поведінки людини.

ВАРІАНТ 6

Перша частина

1. Назвіть тип стебла, характерний для пшениці.
A витке
B чіпке
B соломина
Г повзуче
2. Укажіть представника відділу Голонасінні.
A сфагнум гостролистий
B кедр сибірський
B хвощ польовий
Г щитник чоловічий
3. Укажіть тварину, що веде паразитичний спосіб життя.
A черв'як дощовий
B павук-хрестовик
B трихінела спіральна
Г планарія молочно-біла
4. Укажіть птаха, у якого відсутній кіль.
A голуб сизий
B страус африканський
B журавель сірий
Г жайворонок польовий
5. Назвіть речовину, що в результаті ферментативного розщеплення в кишковому тракті розпадається на амінокислоти.
A білок
B жир
B вуглевод
Г вода
6. Укажіть залозу, що виробляє інсулін.
A гіпофіз
B підшлункова
B надниркова
Г щитоподібна
7. Назвіть газ, необхідний для забезпечення процесів життєдіяльності людини.
A озон
B вуглекислий
B азот
Г кисень
8. Укажіть орган видільної системи.
A серце
B нирка
B селезінка
Г шлунок
9. Назвіть орган дихальної системи людини.
A гортань
B нирка
B грудина
Г аорта

10. Укажіть місце розташування нервового центру, що контролює дихальні рухи.
А спинний мозок
Б довгастий мозок
В проміжний мозок
Г мозочок
11. Укажіть шар стінки серця людини, що безпосередньо контактує з прокачуваною кров'ю.
А перикард
Б епікард
В ендокард
Г міокард
12. Назвіть елемент будови нейрона.
А джгутик
Б аксон
В війка
Г псевдоподія

Друга частина

13. Укажіть ознаку, що характеризує біологічні особливості лишайників.
А утворюють вегетативні органи
Б слань утворена тільки гіфами гриба
В слань утворена гіфами гриба і водорістю
Г усі види лишайників є кормом для тварин
14. Укажіть правильну характеристику представника квіткових рослин.
А у картоплі квітка має шість пелюсток
Б квітки кульбаби зібрані в суцвіття колос
В квітки яблуні мають п'ять пелюсток
Г квітки пшениці зібрані в суцвіття кошик
15. Личинку якої безхребетної тварини називають фіною?
А гідри прісноводної
Б аскариди людської
В черв'яка дощового
Г цїп'яка бичачого
16. Назвіть ряд Ссавців, у представників якого є втяжні кігті.
А Парнокопитні
Б Ластоногі
В Комахоїдні
Г Хижі
17. Назвіть властивість серця, яка забезпечує поширення збудження серцевим м'язом.
А збудливість
Б провідність
В скоротливість
Г автоматія
18. Назвіть м'язи, які розслабляються під час глибокого вдиху.
А м'язи грудної клітки та плечового поясу
Б м'язи міжреберні та черевної стінки
В зовнішні міжреберні та діафрагма
Г м'язи міжреберні та плечового поясу

19. Назвіть фактор умовно-рефлекторного виділення слини.

- А споглядання їжі
- Б потрапляння їжі у шлунок
- В потрапляння їжі в тонкий кишечник
- Г вживання великої кількості рідини

20. Назвіть правильну характеристику шкіри.

- А роговий шар містить рецептори
- Б ростковий шар утворений пігментними клітинами
- В роговий шар утворений мертвими зроговілими клітинами
- Г ростковий шар утворений мертвими зроговілими клітинами

21. Назвіть причину утворення первинної сечі в нефронах.

- А низький тиск у збирних трубочках
- Б високий тиск у звивистих каналцях
- В низький тиск у звивистих каналцях
- Г високий тиск у капілярах клубочків

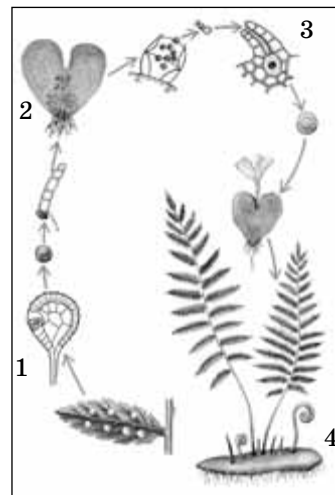
22. Назвіть залозу ендокринної системи, діяльність якої забезпечує мобілізацію ресурсів організму в критичній ситуації.

- А щитоподібна
- Б надниркова
- В гіпофіз
- Г підшлункова

Третя частина

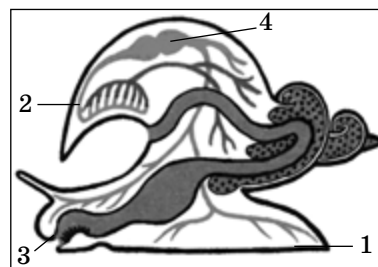
23. Проаналізуйте твердження, що характеризують життєвий цикл папороті, і вкажіть правильні: I – цифрою 1 позначено спорангій, цифрою 2 – заросток; II – цифрою 3 позначено соруси, цифрою 4 – спорофіт (нестатеве покоління).

- А тільки I
- Б тільки II
- В I і II
- Г немає правильної відповіді

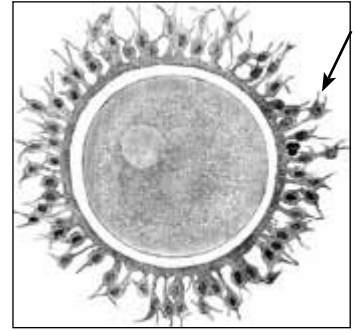
24. Проаналізуйте твердження, що характеризують будову молюска, та вкажіть правильні: I – цифра 1 вказує на язик, цифра 2 – на мушлю (черепашку); II – цифра 3 вказує на головний відділ тіла; III – цифра 4 вказує на серце.

- А тільки I
- Б II і III
- В I і II
- Г тільки III

25. Проаналізуйте твердження стосовно зображеного об'єкта і назовіть правильні: I – це чоловіча статеві клітина; II – ця клітина не містить жовтка; III – ця клітина утворюється в яєчнику; IV – стрілка вказує на фолікулярні клітини.

A I і II
Б II і III
В III і IV
Г I і IV

26. Установіть відповідність між кістками та відділами скелета, до яких вони належать.

1 лопатка	A череп
2 гомілкочка	Б пояс верхніх кінцівок
3 потилична	В пояс нижніх кінцівок
4 плечова	Г верхня вільна кінцівка
	Д нижня вільна кінцівка

27. Розташуйте процеси засвоєння тканинами організму кисню, починаючи з моменту вдиху.

A дифузія кисню з альвеолярного повітря в кров
Б транспортування кисню у вигляді оксигемоглобіну
В проникнення кисню в тканинну рідину
Г заповнення альвеол повітрям

Четверта частина

28. Опишіть складові рефлекторної дуги та їхні функції.
 29. Поясніть причини виникнення захворювань сечовидільної системи та складіть правила запобігання їм.

П'ята частина

30. Приведіть у відповідність фізіологічні елементи свідомості та їхні прояви.
1 самосвідомість	A сприйняття важливості проблеми
2 інтуїція	Б пізнавальна та емоційна діяльність
3 оцінка дії	В протидія способу вирішення проблеми
4 усвідомлення	Г визначення способу вирішення проблеми
	Д знаходження способу вирішення проблеми
31. Проаналізуйте небезпеку вживання наркотичних засобів для здоров'я людини.

ВАРІАНТ 7

Перша частина

1. Назвіть нитчасту зелену водорість.
A саргасум
Б хлорела
В ламінарія
Г спірогіра
2. Назвіть підземну видозміну вегетативного органа, утворену шляхом потовщення додаткового кореня.
A мікориза
Б бульбокорінь
В бульба
Г коренеплід
3. Укажіть тварину, яка належить до типу Кільчасті черви.
A цїп'як свинячий
Б п'явка медична
В аскарида людська
Г планарія молочно-біла
4. Укажіть ознаку, характерну для павукоподібних.
A розвиток з повним метаморфозом
Б три відділи тіла
В чотири пари ходильних ніг
Г одна пара вусиків
5. Назвіть тип нервової системи, у якому спостерігається велика сила нервових процесів, але збудження переважає над гальмуванням.
A меланхолічний
Б холеричний
В сангвінічний
Г флегматичний
6. Назвіть вид розумової діяльності, що потребує спеціальних здібностей.
A переказ художнього твору
Б написання віршів
В множення чисел
Г пошук інформації у словнику
7. Назвіть орган травної системи, у якому утворюється хлоридна кислота.
A слинна залоза
Б підшлункова залоза
В печінка
Г шлунок
8. Назвіть водорозчинний вітамін.
A D
Б A
В C
Г E
9. Назвіть рецептори, наявні в складі шкіри.
A нюхові
Б світлові
В смакові
Г больові

10. Назвіть показник внутрішнього середовища людського організму, який підтримується на постійному рівні завдяки роботі нирок.
- А температура тіла
  - Б осмотичний тиск
  - В вміст цукру в крові
  - Г вміст кисню в крові
11. Назвіть біологічно активні речовини, які виробляються органами ендокринної системи.
- А гормони
  - Б ферменти
  - В вітаміни
  - Г антитіла
12. Назвіть м'яз, у якого немає сухожильних голівок.
- А двоголовий
  - Б діафрагма
  - В литковий
  - Г кравецький

Друга частина

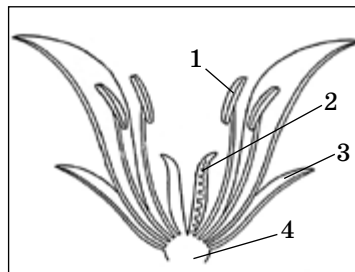
13. Школярі порівняли поперечні зрізи стебел кукурудзи і липи однакової товщини. Яку відмінність у їхній будові вони помітили?
- А у стеблі кукурудзи є ксилема, а в липи – немає
  - Б у стеблі липи є флоема, а в кукурудзи немає
  - В у стеблі кукурудзи немає камбію, а в липи є
  - Г у стеблах липи і кукурудзи відсутня серцевина
14. Укажіть ознаку, яка є спільною для грибів і тварин, але відсутня в рослин.
- А гетеротрофний спосіб живлення
  - Б наявність клітинної стінки
  - В утворення гіфів
  - Г наявність вакуоль у клітині
15. Назвіть тварин, органи виділення яких – нирки.
- А гідра прісноводна і черв'як дощовий
  - Б рак річковий і муха хатня
  - В голуб сизий і кріт звичайний
  - Г бджола медоносна і планарія молочно-біла
16. Укажіть правильне твердження стосовно характерних особливостей життєдіяльності птахів.
- А сезонна зміна пір'яного покриву характерна для осілих птахів помірних широт
  - Б пташенята виводкових птахів потребують годування
  - В перетинки між пальцями допомагають під час польоту
  - Г серед птахів є види, у яких травний канал закінчується анальним отвором.
17. Назвіть структуру, яка у складі чоловічої статевої системи забезпечує сперматозоїди поживними речовинами.
- А передміхурова залоза
  - Б сім'яний міхурець
  - В цибулина сечівника
  - Г сім'яний каналець

18. Назвіть віковий період, у якому завершується формування всіх вигинів хребта.
А друге дитинство
Б перше дитинство
В раннє дитинство
Г грудний
19. Виберіть ознаку, яка характеризує кору півкуль головного мозку.
А клітини занурені в міжклітинну речовину
Б клітини розташовані в шість шарів
В спрацьовані клітини змінюються новими
Г кількість відростків клітин з віком зменшується
20. Назвіть місце розташування нервових центрів парасимпатичного відділу автономної нервової системи.
А спинний, довгастий мозок і мозочок
Б передній, проміжний, довгастий мозок
В середній, довгастий, спинний мозок
Г проміжний, середній, спинний мозок
21. Виберіть правильну характеристику поняття «акомодація зору».
А здатність ока ясно бачити предмети на різній відстані
Б здатність ока розпізнавати кольори за різних умов освітлення
В отримання сітківкою перевернутого зображення предметів
Г здатність змінювати діаметр зіниці ока залежно від освітленості
22. Повертання голови спраглої людини в напрямку, звідки долинає звук наливання води в склянку, – це рефлекс
А захисний.
Б харчовий.
В орієнтувальний.
Г хапальний.

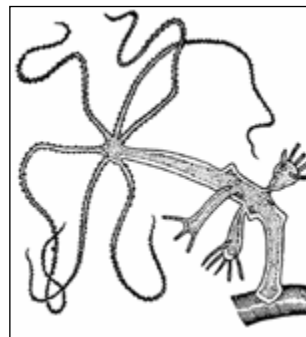
Третя частина

23. Проаналізуйте твердження щодо будови квітки, зображеної на малюнку, та вкажіть правильні: I – цифра 1 вказує на приймочку маточки; II – цифра 2 вказує на тичинку; III – цифрою 3 позначено чашечку; IV – цифра 4 вказує на квітколоже.

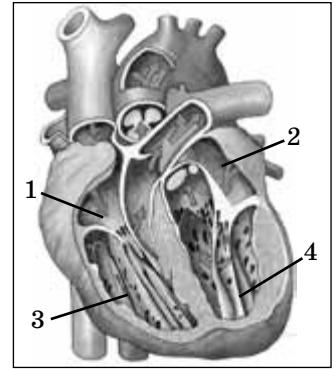
- А** I і II
Б II і IV
В III і IV
Г I і III

24. Проаналізуйте характеристики зображеної на малюнку прісноводної тварини і вкажіть правильні: I – це плоский черв'як; II – тіло складається з двох шарів клітин; III – ця тварина – хижак.

- А** I і II
Б II і III
В I і III
Г тільки III

25. Проаналізуйте риси будови серця, відображені на малюнку, та вкажіть правильні: I – цифри 1 і 2 позначають передсердя; II – цифра 2 позначає правий шлуночок; III – цифри 3 і 4 позначають шлуночки; IV – цифри 1 і 3 позначають відповідно ліве передсердя і лівий шлуночок.

- A** I і II
B II і IV
B III і IV
Г I і III

26. Установіть відповідність між органами та системами органів, до яких вони належать.

1 ротова порожнина	A сечовидільна
2 легені	B травна
3 серце	B кровоносна
4 нирки	Г дихальна
	Д нервова

27. Визначте послідовність процесів утворення сечі.

- A** заповнення ниркової миски
B фільтрація
B надходження вторинної сечі в збирну трубочку
Г реабсорбція

Четверта частина

28. Опишіть мале коло кровообігу та розкрийте його біологічне значення.
 29. Поясніть небезпеку тютюнокуріння для здоров'я людини.

П'ята частина

30. Установіть відповідність між системою органів та її функціональними можливостями.
1 ендокринна	A формування постави
2 сенсорні	B розщеплення поживних речовин
3 травна	B виведення з організму CO ₂
4 дихальна	Г контроль інтенсивності вуглеводного обміну
	Д сприйняття частоти звукових коливань
31. Мова – засіб спілкування людини. Поясніть фізіологічні основи мовлення та вкажіть особливості будови організму людини, пов'язані з його формуванням.

ВАРІАНТ 8

Перша частина

1. Назвіть структуру, розташовану в пазусі листка деревної рослини.
A додатковий корінь
B бічна брунька
B камбій
Г суцвіття
2. Назвіть клітинну структуру хламідомонади, відсутню в клітинах вищих рослин.
A клітинна стінка
B хлоропласт
B цитоплазма
Г вічко
3. Укажіть хордових тварин, у яких є грудна клітка.
A риби
B земноводні
B плазуни
Г ланцетники
4. Укажіть характерну рису кісткових риб.
A відсутність зубів на щелепах
B відсутність бічної лінії
B наявність зябрових кришок
Г мальки ведуть паразитичний спосіб життя
5. Назвіть клітину, здатну самостійно рухатися.
A нейрон
B тромбоцит
B лейкоцит
Г яйцеклітина
6. Назвіть функцію крові, яку забезпечують еритроцити.
A захисна
B транспортна
B видільна
Г регуляторна
7. Назвіть об'єм повітря, який можна видихнути після спокійного видиху.
A залишковий
B дихальний
B додатковий
Г резервний
8. Назвіть біологічно активні речовини, що забезпечують розщеплення поживних речовин у кишечнику.
A нуклеїнові кислоти
B вітаміни
B ферменти
Г гормони
9. Назвіть поживні речовини, розщеплення яких дає найбільшу кількість енергії.
A жири
B вуглеводи
B білки
Г вітаміни

10. Назвіть шар шкіри, який забезпечує її постійну регенерацію.
А роговий шар епідермісу
Б ростковий шар епідермісу
В власне шкіра (дерма)
Г підшкірна клітковина
11. Назвіть елемент будови нирки, крізь який до неї входять судини і нерви.
А кірковий шар
Б мозковий шар
В ниркова миска
Г ворота нирок
12. Назвіть залозу ендокринної системи, що виробляє адреналін.
А гіпофіз
Б надниркова
В щитоподібна
Г вилочкова

Друга частина

13. Укажіть клітини, що утворюються з пилкового зерна після запилення у квіткових рослин.
А центральні клітини
Б спермії
В яйцеклітини
Г пилковхід
14. Назвіть спорову рослину, розвиток якої можливий лише, коли її заростки вступають у ґрунті в симбіоз із грибом.
А зозулин льон
Б папороть орляк
В плаун булавоподібний
Г хвощ польовий
15. Назвіть ознаки, які відрізняють кісткових риб від хрящових.
А наявність грудної клітки та зябрових кришок
Б асиметричний хвостовий плавець і відсутність плавального міхура
В відсутність спірального клапана і луски
Г наявність зябрових кришок і плавального міхура
16. У рептилій порівняно із земноводними
А кровоносна система незамкнута.
Б дихальна система має повітряні мішки.
В розвиток не пов'язаний з водним середовищем.
Г ріст не супроводжується линянням.
17. Назвіть судину, якою тече артеріальна кров.
А легенева артерія
Б аорта
В верхня порожниста вена
Г нижня порожниста вена
18. Укажіть негативний процес, що супроводжує куріння.
А підвищення еластичності голосових зв'язок
Б розширення кровоносних судин
В збільшення життєвої ємності легень
Г утворення стійкої сполуки гемоглобіну із чадним газом

19. Укажіть тип рецепторів, що є хеморецепторами.

- А теплові
- Б дотикові
- В смакові
- Г світлові

20. Укажіть судину, до якої надходить кров з правого шлуночка серця людини під час систоли.

- А легенева вена
- Б верхня порожниста вена
- В аорта
- Г легенева артерія

21. Укажіть властивість уваги, коли людина зосереджується на об'єкті.

- А переключення
- Б розподілення
- В стійкість
- Г обсяг

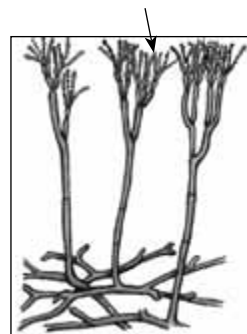
22. Укажіть фактори, що є причиною захворювання на грип.

- А алергени
- Б найпростіші
- В віруси
- Г бактерії

Третя частина

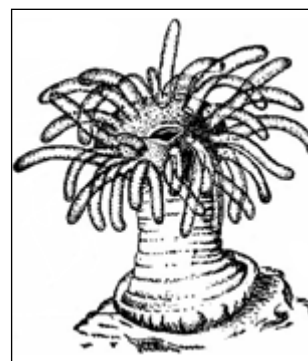
23. Проаналізуйте твердження стосовно зображених на мікросвітлинні органів спороношення і вкажіть правильні: I – вони належать представнику царства Гриби; II – цей організм гетеротрофний; III – стрілка вказує на спори, які проростаючи, дають початок утворенню гіфів нового організму.

- А I і II
- Б II і III
- В I і III
- Г I, II, III

24. Проаналізуйте твердження стосовно цієї тварини та вкажіть правильні: I – у цієї тварини променева симетрія тіла; II – клітини зовнішнього шару тіла забезпечують травлення їжі; III – за способом живлення ця тварина – хижак.

- А I і II
- Б II і III
- В I і III
- Г I, II, III

25. Проаналізуйте твердження стосовно органа, зображеного на малюнку, та вкажіть правильні: I – стрілка вказує на зовнішній слуховий прохід; II – звукові коливання сприймають волоскові клітини кортієвого органа; III – коливання повітря сприймає барабанна перетинка.

A I і II
B II і III
B I і III
Г I, II, III

26. Укажіть відповідність між типом нервової системи та її проявом.
1 сангвінічний	A нестриманість, енергійність, необачність
2 флегматичний	B стриманість, енергійність, чутливість
3 холеричний	B замкненість, чутливість, нерішучість
4 меланхолічний	Г допитливість, енергійність, стриманість
	D постійність, енергійність, наполегливість
27. Укажіть послідовність розташування кісток скелета, починаючи з розташованої найвище.
- A** надколінок
B лобкова
B грудина
Г скронева

Четверта частина

28. Порівняйте характерні ознаки та функції безумовних й умовних рефлексів.
29. Поясніть взаємозв'язок між гіподинамією та виникненням захворювань кровоносної системи.

П'ята частина

30. Установіть відповідність між термінами і визначеннями.
1 фібриноген	A білок, що переносить кисень і вуглекислий газ
2 міозин	B білок, який бере участь у процесі зсідання крові
3 гірудин	B речовина, яка виробляється гадюкою і прискорює зсідання крові
4 гемоглобін	Г речовина, яка виробляється п'явками та уповільнює зсідання крові
	D білок, що забезпечує скорочення м'язової клітини
31. На підготовку до іспиту обмаль часу, і у Вас виникає відчуття дискомфорту, псується настрій. Назвіть стан, у якому Ви перебуваєте. Проаналізуйте зміни в організмі, пов'язані з його подоланням.

ВАРІАНТ 9

Перша частина

1. Назвіть зовнішній шар кори стебла деревної рослини.
A корок
Б камбій
В шкірка
Г луб
2. Укажіть спорову рослину.
A щитник чоловічий
Б сосна звичайна
В горох посівний
Г паслін чорний
3. Укажіть комах, які є переносниками збудника малярії.
A блохи
Б москити
В комарі
Г воші
4. Укажіть структуру, якої немає у представників класу Хрящові риби.
A луска на шкірі
Б хвостовий плавець
В хорда
Г плавальний міхур
5. Назвіть кістку, яка входить до складу скелета вільних верхніх кінцівок.
A променева
Б скронева
В атлант
Г ребро
6. Укажіть кількість малих кутніх зубів у дорослої людини.
A 2
Б 4
В 8
Г 12
7. Укажіть компонент, яким заповнена порожнина легеневої альвеоли.
A рідина
Б повітря
В хрящова тканина
Г кісткова тканина
8. Назвіть структури, утворені сполучною тканиною.
A кістки
Б м'язи
В волосся
Г епідерміс шкіри
9. Назвіть частку кори великих півкуль головного мозку, де розташована слухова зона.
A потилична
Б скронева
В лобова
Г тім'яна

10. Укажіть структуру, у яку надходить повітря з бронхіол під час вдиху.
- А трахея
  - Б альвеола
  - В носова порожнина
  - Г бронх
11. Назвіть тканину, міжклітинна речовина якої містить найбільше Кальцію і Фосфору.
- А одношаровий епітелій
  - Б посмугована м'язова
  - В кісткова
  - Г хрящова
12. Назвіть кістку, що входить до складу грудної клітки.
- А променева
  - Б скронева
  - В атлант
  - Г ребро

Друга частина

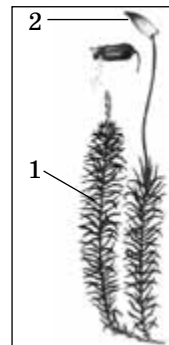
13. Назвіть рослину, у якої утворюються підземні видозміни пагона – стеблові бульби.
- А жоржина
  - Б топінамбур
  - В селера
  - Г редис
14. Назвіть компонент квітки, з яким зливається спермій під час подвійного запліднення.
- А центральна клітина
  - Б пилкова трубка
  - В клітини стінки зав'язі
  - Г клітини стінки зародкового мішка
15. Школярі досліджували розвиток тварини із зовнішнім хітиновим скелетом, трьома парами ходильних ніг і двома парами крил. Установлено, що політ тварини забезпечує лише одна пара крил, інша виконує функцію захисту. Укажіть ряд, до якого належить ця тварина.
- А Лускокрилі
  - Б Твердокрилі
  - В Хижі
  - Г Рукокрилі
16. Назвіть тварину, у якої фільтруючі органи видільної системи мають стрічкоподібну форму і розташовані уздовж хребта.
- А оселедець дунайський
  - Б синиця велика
  - В білка звичайна
  - Г вуж водяний
17. Назвіть рецептори, подразнення яких призводить до звуження кровоносних судин.
- А теплові
  - Б холодіві
  - В дотикові
  - Г смакові

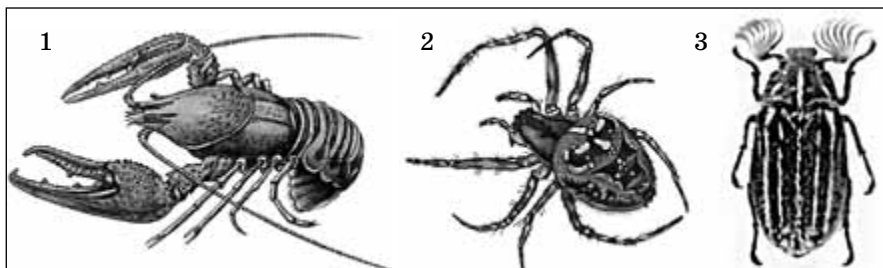
18. Укажіть особливість звивистого каналця нефрону.
A розміщується в кірковому шарі нирки
B зливається з капсулою нефрону
B зливається з нирковою мискою
Г відкривається в збирну трубочку
19. Укажіть характеристику залоз ендокринної системи.
A прискорюють нервові імпульси
B гальмують процеси обміну речовин
B виробляють вітаміни
Г не мають вивідних проток
20. Укажіть орган репродуктивної системи людини, у якому відбувається розвиток зародка.
A маткова труба
B матка
B яєчник
Г сім'яник
21. Виберіть правильну характеристику вегетативної нервової системи.
A регулює функції залоз
B контролює тонус мускулатури
B забезпечує збір інформації від органів чуттів
Г перешкоджає інфікуванню
22. Назвіть причину дальтонізму (порушення сприйняття кольору).
A відсутність у сітківці певних типів паличок
B відсутність у сітківці певних типів колбочок
B відсутність акомодації зору
Г відсутність у сітківці пігментних клітин

Третя частина

23. Проаналізуйте твердження щодо рослини, зображеної на малюнку, і вкажіть правильні: I – це представник відділу Папоротеподібні; II – це представник відділу Мохоподібні; III – цифрою 1 позначено гаметофіт (статеве покоління); IV – цифрою 2 позначено плід, у якому утворюється насіння.
A I і IV
B II і III
B II, III, IV
Г тільки I

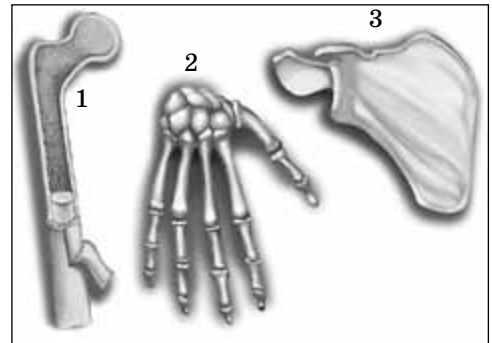
24. Проаналізуйте твердження щодо тварин, зображених на малюнку, і виберіть правильні: I – це представники типу Членистоногі; II – цифрами 2 і 3 позначено представників класу Комахи; III – усі мають хітиновий покрив; IV – тварина, позначена цифрою 1, пристосована до водного середовища.

- А** тільки I
- Б** тільки II
- В** I і III
- Г** I, III, IV

25. Укажіть правильні твердження, які стосуються зображених на малюнку кісток скелета організму людини: I – усі кістки трубчасті; II – цифрою 1 позначено трубчасту кістку; III – цифрою 2 позначено кістки, з'єднані швами; IV – цифрою 3 позначено плоску кістку.

- А** II і IV
- Б** II і III
- В** III і IV
- Г** тільки I

26. Установіть відповідність між кровоносною судиною та її ознакою.

1 аорта	А транспортує венозну кров до легень
2 порожниста вена	Б транспортує кров з максимальною швидкістю
3 легенева вена	В повертає кров від тканин до серця
4 легенева артерія	Г повертає кров від легень до серця
	Д транспортує лімфу

27. Укажіть послідовність проходження їжі травним каналом, починаючи з моменту проковтування.

- А** накопичення в шлунку
- Б** накопичення в прямій кишці
- В** переміщення з тонкого кишечника в товстий
- Г** рух їжі стравоходом

Четверта частина

28. Розкрийте біологічне значення сну.

29. Ви потрапили в ситуацію, коли необхідно надати першу допомогу людям, у яких переломи кісток. У однієї людини – відкритий перелом великої гомілкової кістки, в іншій – закритий перелом плечової кістки. Обґрунтуйте і вкажіть послідовність заходів першої допомоги потерпілим в описаній ситуації.

П'ята частина

30. Встановіть відповідність індивідуальних особливостей мислення їхнім проявам.

1 самостійність	А розв'язання завдань без сторонньої допомоги
2 критичність	Б уміння змінювати свої дії при зміні ситуації
3 гнучкість	В логічна наступність при висловлюванні власних думок
4 послідовність	Г уміння швидко приймати правильне рішення
	Д оцінка позитивних та негативних сторін одного й того самого явища

31. У крові людини встановлено надто високий рівень лейкоцитів порівняно з нормою. Укажіть можливі причини та спрогнозуйте наслідки такого явища.

